

دارالفنون

ادبیات و فلسفہ و تاریخ و جغرافیہ و ادبیات

فلسفہ ، اجتماعیات ، تاریخ ، جغرافیہ ، ادبیات

ایک آبدہ بر نشر اول نور

مندرجات :

عثمانی دارالفنون	[محمد علی عینی]
مساعی لسانیہ	[جناب شہاب الدین]
لسان نظمہ اشکال و افکار	[علی اکرم]
آخہ منیدلر تاریخہ عائد تدقیقات	[لہمان ہاوپت]
لسان و یازی	[غ . برغشترہ سہر]
مصرودہ یازلمش تورکنجہ کتاب	[نجیب عاصم]
« غوتہ » یہ دائر	[عشاقی زادہ : خالد ضیا]

ترجمہ قسمی

فلسفہ بر علممیدر ؟	[احمد نعیم]
صناعتک بر تعریفی	[وحید]
کتابیات تحلیللری	

استانبول — مطبعہ عامرہ

۱۳۳۲ — ۱۳۳۴

ترجمه قسمی

فرانسهنك صوك دوردۀ یتیشن اك دكرلى فلاسفه سندن «بول زانه» نك پارس ادبیات
فاكولته سنده تدریس ایدوبده بالاخره «مبارى مابعدالطبیعه و مبارى علم النفس» [۱]
نامیله طبع و نشر ایله دیكى ایكى جلدن عبارت اثرى علم مابعدالطبیعه ایله علم النفس بیننده مشترك
اولان منازع فيه مسائل فلسفیه نك همان كافه سنى جامع اولقله برابر پك روان و سلیس و فلسفه
ایله پك جزئى المامی اولانلری بیله بومسائل ایله علاقه دار ایده جك درجه ده جاذبه دار برافاده
ایله تحریر ایدلش اولدیغندن وطنك علم ایله علاقه دار اولان اولادینى مضمونندن خبردار ایتك
اوزره کتابی ترجمه ایدیورز. اثرک، هر مسئله بر درسه موضوع اوله بیله جك بر طرزده ترتیب
ایدلش اولماسی ده بزم ایچون بر فائده زائده در. کتابك یکر می قدر درسی «علم فلسفه به مرضل» [۲]
عنوانی حائزدر.

برنجی درسی

فلسفه بر علمیدر؟

بوتبعاً تمزه «علم فلسفه به مدخل» نامنى ویریشمز غرضدن خالی دکلدرد. واقعاً ده
موضوعمز فلسفه نك - اکر ممکن ایسه - بر علم اولدیغنى تسلیم ایتدیرمک و بو علمدن علم
اولق حیثیتیه بحث ایتمکدر. بناءً علیه قارشیمزه اك اول چیقان مسئله بودر. فلسفه به
علم اطلاقنك صحتی قدر منازع فيه هیچ برشی یوقدر. فلسفه نك وجودی انکار ایدیلیور.
ایسته دیكى عنوانی احراز ایتسون. اوکاده سس چیقار یلیور. لکن اوکا «علم» [۳] دینیلدی می؟
«خیر!...» دینیلیور. بومسئله مختلف فیهاده بزم رأیمز نه اولمالی؟ ایشته بونی سویلیه لم.
بومسئله علی الاکثر واقع اولان طرز ایرادینه کوره پك ده او قدر فائده لی برشی
دکلدرد. زیرا مسئله الفاظ مسئله سندن باشقه برشی دکلدرد. (یعنی نزاع لفظیدر.) نمونه

Principes de métaphysique et de psychologie. [۱]

Introduction à la science philosophique. [۲]

[۳] بوراده «علم» دن مقصد Connaissance دکل، Science یعنی «علم مدون» در.

علوم اولارق فلان ویا فلان علملر وخاصةً الك قطعی اولانلر آلینیور . بوعلملردن علم ایچون برتعریف استنباط ایدیلیور . وبو انمودجه توافق ایتمین علملر هانکیلری ایسه علم نامنی آلمقدن حجر ایدیلیور . مثلاً علمك ممیز ذاتیسی [Caractère essentiel] تجریب [Expérimentation] ایله حساب [Calcul] طریقته سلوك ایتمك قابیلی اولدیغنه حکم ایدیلیور . وبونکله بویکی طریققدن [Méthodes] استعانه ایدهمین ویاخود پك ناقص اولارق استعانه ایدن بوتون علوم معنویه [Sciences morales] علم دکلدر دینیلیور . آرتق بو حساب کوره علم قضا [Jurisprudence] ده ، علم اقتصادده ، علم تاریخده برر علم اولماش اولورلر . فلسفه نك ایشته بومعناجه بر علم اولامیه جغنده کی بداهت لزومندن فضله ظاهر در . آنجق شو وارکه بوانمودجه اعتبار ایتمکده پك صادق قالاجق ایسه ک یالکنز علوم معنویه یی دکل علوم طبیعی نك [Sciences naturelles] قسم اعظمی وحتی فیزیولوژیایی ده مراتب علومدن طی ایتمك لازم کلیر . زیرا فیزیولوژی علمی واقعا طریق تجربهدن - اوده آنجق بوعصرده - واسع مقیاسده استعانه یه باشلا یابیلماش ایسه ده طریق حسابی تطبیق ایده بیلمکدن هنوز پك بعیددر . هله طب تحقیقسنز تجاربه [Empirisme] وتصادفه [L'aléatoire] او قدر یر براقیورکه اسمنك دفتر علومدن اخراجی اولویتده قالیر . یوق اکر « علم » ك معناسی - ایچنه بالعکس علوم طبیعی و طبیعه ده کیره جك وجه ایله - توسیع ایدیله جکسه ایچنه علوم معنویه وبو علوم ایله برابر فلسفه ده کیره جك وجه ایله توسیغنه مانع نه در ؟ خوش بر لفظك معناسی توسیع ویا قصر وتحدید ایتمکدن نه چیقار ؟ اشیایه ویریلن اسملر هر نه اولورسه اولسون اونلر هر نه ایسه لر ینه او یله دکلدرلر ؟ (تغیر اسم ایله ماهیات اشیایه تبدل ایدرمی ؟) فلسفه یه نه اسم ویریرسه کنز ویریکنز . نفسه دائر بحث [Etude] دیکنز ، تحریات [Recherche] دیکنز ، نفسی بر ممارسه [Exercice] دیکنز ، تطبیقات [Application] دیکنز . او نه ایسه ینه اودر . اوکا علم نامی ویریلماکله بخش ایتدیکی درجه یقین آرمیه جغی کی بو اسمی کندیسنه لایق کورمه مکله ده حائز اولدیغی متانته خلل طاری اولماز .

او حالده مسئله یی بو طرزده ایراد ایتمکدن صرف نظر ایدم . الفاظی براقلمده معانی یه کچم .

حقیقه فلسفی برمعناجه علمدر دینیلن برشیئه علم دکلدر دییه بیله جك یالکنز بر حال

وارد در که اوده علم دینیلن شیئک موجود اولمایان بر شیئی موضوع اتخاذ ایتمه سیدر . مثلاً وقتيله عصر لر جه حکمران اولمش بر « علم تجیم » [Astrologie judiciaire]^[۱] واردی . ایشه بو علمی ، ادوار حاضره نك فکر ونظری [Raison] دفتر علومدن طی ایتدی . نیچون ؟ چونکه علم تجیم عالم حقیقتده [La Réalité] هیچ بر اساسی اولمایان بر موضوع ایله اشتغال ایدیوردی . بو موضوع نه ایدی ؟ کواکبک حرکاتی ایله مقدرات بشر بیننده کی نسبت . حال بو که بوقیلدن بر نسبتک هیچ بر نوعی موجود دکلدرد . بو کی نسبتلر وهمی [Fictifs] ، اتفاقی [Fortuits] و کندی علملرینک بازیچه سی اولمش منجملر جه [Astrologues] متخیل [Imaginés] شیلر ایدی . حقیقت اولمایان یرده ایسه بحث و تتبعه ، بيلمکه شایان بر شی و بناء علیه علم یوقدر . بوراده بحثمز آرتق الفاظ بحثی دکلدرد . معانی بحثیدر . عجبا فلسفه ده بویله میدر ؟

ایسترسه کز فلسفه مبهم [Obscurs] ، عندی [Arbitraires] ، تخمینی [Conjecturales] مسائلی هپ منازع فیه ، دائماً عینی مذاهی [Systèmes] تازه مذهبیلر ایشجه سنه اوکه سورر (مع مافیه بوسوزلرک هپسی ده تحقیقه محتاجدر) دیکز . هر نه ایسترسه کز دیکز . یالکز دییه میه جککز بر شی وارسه اوده : « فلسفه نك موضوعی یوقدر . حلی مطلوب حقیقی مسائله [Problèmes] عائدتی یوقدر » سوزندن عبارتدر . فلسفی بر مسئله نك اثنای حلنده فلان ویا فلان نتیجه و همیه یه واریلا بیلیر . اما مسئله نك وهمی اولدینگی ادعا ایدیه مز . بر قویر وقلو ییلدیزک سیاره مز اوزرنده کی تأثیری نه در ؟ مسئله سی بر مسئله و همیه در . لکن عالمک مبدئی وارمی ؟ یوقی ؟ مسئله سی بر مسئله و همیه در دینیه مز . زیرا البته بومبدأ یا واردر ، یا یوقدر . بو ، غیر قابل حل بر مسئله اولابیلیر . لکن قابل حل اولسون اولماسون ، هر حالده بو بر مسئله در . عالمک باشلانغیجی یا وار ، یا یوق اولمق ، انسان یا مختار ویا غیر مختار اولمق ، بو کائنات یا بر علت عالمه نك [Cause intelligente] اثری بولونمق ویا بذاته پایدار اولمق لازم کلیر . حتی قانتک کوستردیکی صورت حلدن استعانه ایدهرک تعادل نقیضین [Antinomie] کریوه لرندن تخلص کریبان ایده بیلیرم ظننه دوشولسه بيله

[۱] بز بوکون Astronomie یه « علم هیأت » ، Astrologie یه « علم نجوم » دیورز . حال بو که موضوعلری باشقه باشقه اولمقله برابر هرایکیسنک موضوعنده ثوابت ایله سیارات یعنی « نجوم » داخلدر . بوکا بناء در که وقتيله بزم بوکون « علم هیأت » دیدیکمهزه « علم نجوم » ، وضع اصلیدن غفلت ایدهرک « علم نجوم » دیدیکمهزه « علم تجیم » دینیلیوردی که « کل منجم کذاب » ده کی « منجم » ک نجومدن دکل ، تنجیمدن مشتق اولماسی ده بونی مؤیددر .

ینه حل مسائلی دائره امکانه صومق ایچون بوکی مسائلی ایراده احتیاج واردر . حاصلی فلسفه ده حقیقه موجود مسائل واردر . وعقل بشر پایدار اولدجه بو مسائل ایراد ایدیلوب طوراجق وبونلری ایراد ایله برابر آز چوق موفقیتله حله چالیشاجق برعلمده بولوناقدردر .

الحاصل فلسفه ، کوستردیکی هرهانکی صورت حل مشکوک ده اولسه ، هرهانکی صورت حلنک محال اولدیغی مبرهنده اولسه ینه موجوددر . وبواعتبار ایله موجود اولمالیدر . ینه « فلسفه » اولمق ، « حلی مطلوب مسائل علمی » اولمق حیثیتله بر علم واردر واولمالیدر . بویله برشیئی ایسه « هیچ » ظن ایتمه لیدر . زیرا ایراد اسئله قابلیتنی حائر اولمق نفس انسانینک خواص میزه سندن بریدر . حیوانلر سؤال ایراد ایتزلر . انسانی دورلو دورلو تعریف ایتشلر . « حیوان ناطق [Animal raisonnable] » دیمشدر . « حیوان ضاحک [Animal risibile] » دیمشدر . اونی « اسئله ایراد ایدر حیوان [Animal quæstionale] » دییه ده تعریف ایده بیلیرز . اصول ومبادی [Les origines] یی تأمل ، شیمدیکی زمان ومکاندن حدودسز زمان ومکانه توسیع انظار ، علتدن علتله ترقی ، موت ایله حیاتنک سرائرنی تحری یا لکنز انسانک الندن کله بیلن شیلردندر . بر کیمسه نک ویا بر قومک ایام عمری ایچنده بوکی مسئله لرك تولدینه جلوه کاه اولان کون او کیمسه ویا قومک سن رشد وکماله وصولنی اشعار ایدر . بو مسائلک غیر قابل حل اولدیغنی تسلیم ایده لم . ینه غیر قابل حل اولان مسائل هانکیلریدر؟ بیلیمک لازم . زیرا غیر قابل حل اولدیغنی ادعا ایدیلن مسائل ایچنده قابل حل اولانلری بولونا بیلیر . وبناء علیه هیچ اولمازسه بو غیر قابل حل مسائلک دفترینی تنظیم ایتیمک ایجاب ایدر که ایشته بونک ضمتنده ینه بو مسائل ذاتاً ایراد ایدیلش بولونور .

او حالده عدم صرف اولمایان بر علم ، موضوعی مطلوب الحل مسائلی تعیین وتقسیمدن عبارت اولان بر علم تصور ایدیورم دیمکدر . فلسفه یه خاص اولان حصه سعی وعمل بوغیر معین ساحه یی قصر وتحدید ایله تقسیم ایله مکدن عبارت اولمش اولیور . بو علم خلانک [Le vide] خارته سنی یا پاچق ومجهولک [L'inconnu] جغرافیاسی اولاجق . بویله بر علمده حلی مطلوب اولان مسائل طریق علمی یه موافق [Méthodique] بر پلان دائره سنده ایراد ، تعداد ، تقسیم ، آرا لرنده کی عموم و خصوص نسبتلری تعیین

[Coordonner et subordonner] ایدیلش بولونا جق . واقعا اونده یالکز بر طاقیم مسائل کوروله جک . فقط بومسائل متناسق [Systématique] و علمی بر طرزده مربوط و مسلسل مسائل اولاجق . بویله بر علم ایسه - « و مثبت [Positive] » نامنی آلان علم، معلومیتی ممکن اولان بالجمله مواده وضع ید ایتسه دخی - هر حالده اوغراشمغه دکر .

بو ایلک تعریف ایله قناعت ایتلی می یز ؟ عجبا فلسفه مسائل غیر محلوله علمندن ، طریق علمی به موافق بر اسلوبده تنظیم ایدیلش بر دفتر [Catalogue] مسائلدن باشقه برشی دکلیدر ؟ « مسئله » نه دیمکدر ؟ موضوعی [Sujet] ایله محمولی [Attribut] بیننده موجود هر هانکی بر نسبت، اشکال طرزنده ایراد و بیان ایدیلن بر کلام استفساریدر .^[۱] استفهامی طی ایدیکز . نفس استفهامک ایچنده مثبت بر صورت [Solution positive] حل قالیر . زیر اسؤال، مفروض بر صورت حل - تعبیر دیکرله - بر « فرض [Hypothèse] » در . بناء علیه حلی مطلوب مسئله ایله فرضیه شی واحددر . بر مسئله ایراد ایدیلیرکن خالی بر سؤال ایراد ایدیلکله قالمیور . بالعکس هر زمان دکلسهده علی الا کثر حلی ممکن بر مسئله علی وجه الظن [Conjecturalement] ایراد ایدیلش اولیور . دیمک که غیر قابل حل مسائلدن بحث ایدیلیرکن نه یقینی ، نه مشکوک ، نه معقول [Intelligible] هیچ بر صورت حلی اولمایان مسائل دکل ، ممکن الوصول اولان ، صورت حللری هنوز ثابت اولمایان ویا ایچلرندن برینی ترجیح مشکل اولان صور عدیده حلی قابل مسائل قصد اولونیور . فرضیه نك حلی مطلوب مسائل کبی شک ایله مصحوب اولدیغنه شبهه یوقدر . لکن بوشک برویا بر چوق صور حلیه حدودی ایچنده محصور بر شک محدود [Incertitude limitée] اولوب حلی مطلوب مسائلی تمیزه بیله محل براقیه جق بر خلای مطلق [Vide absolu] شک غیر معینی [Incertitude indéterminée] دکلدر . زیرا معلومدر که خلاده متمایز هیچ برشی یوقدر .

[۱] مؤلف بوراده Proposition interrogative تعبیری استعمال ایدیور که بونی « قضیه استفهامیه » ایله ترجمه به امکان بولامادم . زیرا منطقده کی قضایا یالکز اخباری اولور . استفهامی اولاماز . اولسه اولسه جمله استفهامیه دینیه بیلیر . آنجق بزده اعتراض صورتنده اولقسزین یالکز اوکرنمک ایچون ایراد ایدیلن سؤاله « سؤال استفساری » دینیلدیکی و بوراده کی سؤالی سؤال استفساریدر دیه تعریف ایتک محذورندن قاجق لازم کلدیکی ایچون « کلام استفساری » تعبیری استعمال ایتدم .

فلسفه مسائلنک فرضیاتدن عبارت اولدیغنی بعض امثله ایله ایضاح ایده لم . بالفرض عالمک مبدئی وارمی یوقی دییه سؤال ایتمک مسئلهنک بری بدء ، دیکری عدم بدء اولمق اوزره ایکی صورت حله ، ایکی فرضیه یه امکان کوستردیکنی تصور ایتمک دیمک دکلیدر ؟ انسان مختارمیدر دییه سؤال ایتمک برطرفدن اختیار [Liberté] ، دیکر طرفدن ایجاب [Déterminisme] فرضلرینی تصور ایتمک دیمک دکلیدر ؟ کذلک روح باقی [Immortelle] میدر دییه سؤال ایتمک حیات اخرویه [Vie future] ایله انعدام [Anéantissement] فرضلرندن برینی دوشونمک دیمک دکلیدر ؟ اولسه اولسه بالفرض : « اراده نه در ؟ » استفهامنده اولدیغنی کبی برشیئک ماهیتندن سؤال اولونماسی قییلندن هیچ بر صورت حلی مستلزم اولمایان مسائلده وار دینله بیله جک که انسانه ، بویله برسؤال ایله هیچ بر شی فرض ایدیلمیور کبی کورونور . حال بوکه حقیقتده ارادهنک نه اولدیغنی سؤال ایتمک شوقه [Désir] قابل رد [Réductible] میدر دکلیدر ؟ بر فعل منعکس [action réflexe] میدر دکلیدر ؟ عجباً ذهنک تصدیقاتندن [Affirmation] بری دکلیدر ؟ ... الخ دییه صور مق دیمکدر . فلاسفه جه اختراع ایدیلوب بوتون انسانلرجه سوق فطرتله ایراد ایدیلن سؤاللرله مناسبتی اولمایان مسائل متبذعه [Problèmes originaux] ده فرضیاتدن باشقه بر شی دکلدر . قانت اولی اولان تصدیقات ترکییه [Jugements synthétiques à priori] نک^(۱) وجودینه امکان وارمیدر ؟ دییه سؤال ایدرکن البته بر ترکیب اولینک وجودینی فرض ایدیورکه بوتصورک [Conception] بر فرضیه دیمک اولدیغنی بدیهیدر . هیوم [Hume] ده معیت ضروریه [Connexion nécessaire] مفهومک نه دن نشأت ایتدیکنی سؤال ایدرکن هیچ شبهه یوقدرکه بو ایرادی علت ویا قدرت [Pouvoir] مفهومی بر تعاقب

[۱] تصدیقاتی « تحلیلی » و « ترکیبی » ناملریله ایکی یه تفریق ایدن قانتدر . فونسغریو ، بونلری

شویله تعریف ایدیور :

« تصدیقات تحلیلیه محکوم بهلری محکوم علیهلرنده داخل و بناء علیه محکوم علیهک تمام ویا جزء ماهیتی حقنده صادق اولان تصدیقاتدر . انسان حیواندر ، قاپلان ممالی حیواندر کبی . » تصدیقات ترکیبیه ایسه محکوم بهلرینی حمل ایتمکله محکوم علیهلرینک ماهیتنده تضمناً داخل اولان ذاتیاته شی آخر انضمام ایدن تصدیقاتدر : بوانسانلر ناموسلیدر لر . بومثلث اون متره قاعده لی بر مثلثدر کبی . » تصدیقات اولیه ده طرفینی یعنی موضوع ایله محمولی فهم ایدیلیر ایدیلر نفسک هیچ بر تجربه یه حاجت قالمق سزین صدقنی تسلیم ایتدیکی قضایادر : کل جزئندن بویوکدر کبی . بوکبی تصدیقات تصدیقات تجربیه [Jugements à posteriori] مقابلیدر .

مستمره [Succession Constante] رد وارجاعه امکانی اولدیغنی دها اول ذهنده تصور ایتیش اولماسندن نشأت ایتشدر . كذلك اون یدنجی عصرده ظهور ایدن تبادل جواهر [Communication des substances] مسئلهسی ده فلاسفه، جواهرک فعلی ایله رد فعلی [Action et réaction] صرف افاعیل معیه [Actions simultanées] بیتنده کی تقارناتدن [Concomitances] باشقه برشی اولماق محتمل اولدیغنی ظننه دوشمکه باشلاقدن صوکره طوغمشدر .

امور عملیه دهده ایش بویله در . قولومبک برارض مجهولی تحری ایتکی کوزه آلماسی هر حالده دائماً غریبه توجه ایتمکه ارض هنده ملاقی اولمق فرضیه سنی تصور ایتدیکنددر . قطب شمالی یولنی آرامالری ده قطب جوارنده سربست بر دکزک امکان وجودینه قائل اولدقلرنددر .

او حالده فلسفه یالکز حلی مطلوب اولان مسائل علمی دکلددر . اوندن فضله برشیددر . « فرضیات علمی » در . فلسفه غیر معین بر مجهول علمی دکلددر . معین و محدود بر مجهول علمیدر . شکی [Incertitude] مستلزم اولان شی صور حلیه نک فقدانی دکل ، صور عدیده حلیه بیتنده مضداق حق [Critérium] اولاجق معیارک فقدانیدر . دیمک بر آدیم دها آتمش اولیورز . موضوع بحث ایتدیکمز علمک بر محویسی [Contenu] وارمش . بو محوی بلکه ده متحولدر ، متموجدر ، غیر ثابتدر . لکن بر عدم صرف [Un pur rien] دکلددر . عجبار فرضیه ده هیچ برشی دکلیدر ؟ مشکل و مزعج بر مسئله قارشیدنده او مسئله نک ممکن اولان صورت حلی خیال میال کشف ایده بیلیمک هیچ برشی دکلیدر ؟ بوقیلدن برادر ا کده حقیقه علمی بر طمانینت [Satisfaction] یوقیدر ؟ پک ماهر بر شعبده بازک مجاسندن چیقدیغکز زمانکی حالت نفسیه کزی بر کره کوز او کنه کتیریگز . عقلکزی طور دوراجق بر هنرک شاهدی اولیورسکز . بو هنری ا کلامق سزک ایچون غیر ممکن . بونی تعلیل [Expliquer] و توجیه ایچون متخیله کزه اوغرایان اسبابک هپسی غیر مسلم [Inadmissibles] شیلر . بو حال نفسکزی البته چوق مضطرب ایدر . حال بویله ایکن سزینه بو آدم سحر باز دکلددر دیرسکز . واقعا ده حریف سحر باز دکلددر . لکن سرائر صنعتی سزه کلیاً مجهول اولدیغنی ایچون سزک نظر کزده سحر باز ایش کی اولور . شیمدی برده عقلک قبول ایده بیله جکی بر طرز تعلیه کندیله ککزدن ویا باشقه سنک تلقینیه مطلع اولدیغکزی

دوشونکیز. بوتعلیل، طوغرو یا کلش، یالکز ساحه امکانه داخل و تجربه نك معتاد اولان شروطنه توافق ایتسونده هر نه اولورسه اولسون بآس یوق. تعلیلک شوقدرجفی ده سزی مطمئن ایتکه وشوق تفحصدن [Curiosité] منبعث اضطرابکزی تهوینه کفایت ایدر. شکو ککزه بر نهایت، بوحیله یه معقول بر معنی ویرمک سزه یتر. آرتق بویاپیلان شیئک برسحر اولمادیغنه شبهه کز قالماز. صحیح اولان، حق اولان صورت حل ایستر بواولسون، ایستر باشقه سی اولسون، هر حالده بر صورت حلك موجود اولدیغنه شبهه یوقدر. بونی اولجه ده البته بیلوردیکز. لکن آرتق بر فرضیه اعانه سیله بونی چوق ده ا واضح بر طرزده کورمش اولیورسکیز. بو بولدیغکز شی حقیقت [Réalité] ده اولماسه هیچ اولمازسه افکار و تصوراتی تثبیت و بو طریق ایله نفسی مطمئن ایده جک بر رمز [Symbole] در.

دهاسی وار. بعض احوالده انسانه تصویری ممکن اولان فرضیاتک عددینی حصره [Circonscrire] موفقیت حاصل اولیور کبی ده کله بیلیر. مثلاً تا اسکیدن بری قدمای فلاسفه مبدأ عالم حقنده: «عالم یا تصادفک، یا بر ضرورت عمیانک (ایجاب بی شعورک [Nécessité aveugle]) ویا بر حکمت و عنایتک [Providence]^[۱] ائیدر. « دیرلردی. ایشته بو قیاس اسکیدن نه ایدیسه شیمدی ده اودر. هر برت اسپنسرده مبدأ عالم حقنده ممکن التصور اولان بوتون فرضیاتی تعداد ایدرکن بونلرک اوچه انحصار ایتدیکنی سویلیور:

[۱] « عنایت ازلیه » تعبیری حکماجه « قضای الهی » مراد فیدر. بونلرجه قضا ویا عنایت - ابن سینانک تعریفنه کوره - اول تعالی حضرتلرینک علمنک کله وکلک نظام احسن اوزره اولماسی ایچون نه حال و هیئت اوزره اولماسی واجب ایسه احوال و هیئته محیط اولماسیدر. کلک ترتیب وجودنده اول تعالی حضرتلرینک کیفیت صوابی بیلمه سی کله ده فیضان خیر وجودک منبعیدر.

موجوداتک قضای الهیجه تقرر ایتدیکی وجه ایله بالجمله اسبابیله برابر وجود عینی یه خروجنه ده « قدر » دیمشردر.

محاکات صاحبی عنایت ایله قضا تعبیرلری بیننده بر فرق واردر دیور: عنایت مفهومنده تفصیل واردر. زیرا علمک وجه اصلحه و نظام اکمل والیقه تعلقیدر. قضا ایسه وجود موجوداتک کافه سنه بردن علمک تعلقیدر.

Providence کله سی ده (Pro) ایله (Videre) کله لرندن مشتق اولوب اولدن کورمک معناسنه کلوب بو کوروش غرب فلاسفه سنجه بیلش معناسنه آلدینی ایچون علم ازلی معناسنی افاده ایدر. بناء علیه « عنایت ازلیه » تعبیری آکا - بالاده کی تعریف وایضاحه کوره. موافق کله بیلیر.

اثبات اله مذهبی [Théisme] ، وجودیه مذهبی [Panthéisme] ، نفی اله مذهبی [Athéisme] . اسپنسر بواوچ مذهبی آتیده کی عبارات ایچنده خلاصه ایدیور :

« مبدأ کائنات حقنده یالکز اوچ فرض معقوله [Intelligibles] بولونابیلیرز :

عالم یا بذاته [Par lui-même] موجوددر . یا کندی کندینک خالقیدر ، موجوددر .

ویا خارجنده بر قرتک مخلوقیدر . » بواوچ طرز تعلیلی قدمای فلاسفه نك بالاده کی اوچ طرز تعلیلی ایله بر لکده برتک چرچیویه صوqqمق مشکل دکلدر . او حالده بواوچ فرضدن ماعداسنک فرض ایدیله میه جکنی تسایم ایدلم . مبدأ اشیا حقنده اوچ نوع تعلیلدن باشقه سنک محال اولدیغنی بیلیمک عجا برئی بیلیمک دیمک دکلیدر ؟ شاید : « بز مبدأ عالم حقنده هیچ برشی بیلیمه دیکمزی بیلیرز . » دییه بر دوردنجی فرضیه نك دهها موجود اولدیغنی ادعا ایدیلیرسه بوکا محل یوقدر . زیرا بودوردنجی فرض باشقه بر مسئله نك یعنی « مایعلم [Le connaissable] ایله « مالایعلم [L'inconnaissable] » ک حدودی نه در ؟ سؤالنک جوابیدر . هر حالده شوراسی محققدر که اگر بز نفس انسانی ایله قوای نفس حدودی ایچنده محصور قالاجق ایسه ک ممکن الیراد اولان اوچ دعوان [Thèses] باشقه سی موجود اولمادیغنی هر دورلو شکدن بری اولارق بیلیرز . بونی بیلیمک ایسه بالفعل علم صاحبی اولمقدر .

مع ذلک اگر فلسفه کرک حلی مطالب مسائل ایله ، کرک فرضیات ایله اشتغال ایله اکتفا ایدمیدی ینه مشکوکیت ساحه سندن خارجه چیقمازدی . وبرنجی تقدیرده شک غیر محدود ، ایکنجی تقدیرده شک محدود ایله آلوده اولوردی . هر ایکی تقدیرجه ده معترضلرک : « یالکز مشکوکه [L'incertain] مقصور اولان بر علم علممیدر ؟ فلسفه ده حق [Vrai] اولان بر اصله مسند [Fondé] ، مبرهن [Démontré] اولان هیچ برشی یوقیدر ؟ » دیمکه حقلری بوقیدر ؟ بواعتراضلری الحق [Vraiment] وارددر . لکن فلسفه نك وجودینی تسلیم ایتدیرمک ایچون شو کچمش تعریفلرک خارجه چیقمغه ده احتیاجز یوقدر . فی الواقع هر فرضیه برامر موجوده [Fait] استناد ایدر . فرضیه مشکوک اولابیلیر . اما تعلق ایتدیکی امر متیقندر . مثلاً آهنگ مقدر ازلی [L'harmonie préétablie]^[۱]

[۱] لایبنیچک نظرینه کوره روحک تابع اولدینی علل غائیة قانونی ایله جسدک تابع اولدینی علل فاعلیة قانونی بیننده ازلدن بری تقدیر ایدیلش بر آهنگ وارددر . جسدک ایسه کندیسنی مقوم اولان موندلردن باشقه بر حقیقتی اولمادیغندن مسئله ینه موندلرک یکدیگره کیفیت توافقی مسئله سنه

فرضیہ سی اشیا پینتہ کی فعل ایلہ رد فعل شؤنک علی الا کثر بر توافق بسیطہ [Accord simple] یعنی حرکات پینتہ کی تقابلہ رد وارجاع اولونابیلیمہ سی کبی بر امر موجودہ استناد ایدیور۔ بر چالغی طاقیمندہ برر آلت موسیقیہ چالان ایکی کیمسہ یکدیگرہ جواب ویریر کبی اولورلر۔ بونلرک ہربری دیگرینک چیقاردینی سسی ہیچدہ ایشیتیمہ دیکی وایشیتیمہ سنہ امکان اولمادیغی حالہ یالکز کندی حصہ سنہ اصابت ایدن قسمدہ اصولہ دقت ایتیمکہ۔ صرف بستہ کارک اثرندہ کی اتقان [Précision] سایہ سنندہ۔ آرقاداشنی دیکلہ دیکی واوکا جواب ویرمک ایستہ دیکی تقدیردہ ہانکی نقطہ دہ بولونماسی لازم کلیرسہ تام اونقطہ یہ ککش بولونور۔ تعطف [Sympathie] فرضیہ سی احتساس تعطف ایلہ علاقہ دار اولدیغمز شیلری بکنمہ مز، تقدیر ایتیمہ مز اساسنہ مستنددر۔ مثلاً بری کوی عالمی سورده بزده او عالمی سومش اولورسہق او کیمسہ حقلیدر دیرز۔ حال بوکہ بحسب المبدأ [En principe] اذواتی اذواقزہ موافق کلور دیہ بر کیمسہ یہ حقلیدر دینیلہ مز۔ کذلک مذهب منفعت، مذهب حساب [Utilitarisme] فرضیہ سی دہ علی الا کثر منفعتمز وظیفہ مزالہ متوافق اولمق اساسنہ مستنددر۔ مثل افلاطونیہ [Idées platoniciennes] فرضیہ سی ذی حیات اولان انواعک ہر فردی نوعک مثالہ [Type] مطابق اولماسی وبالجملہ افراد پینتہ مشترک بر قالبدن چیقمش کبی اولماسی اساسنہ طایانیر۔ علل غائیہ یعنی حکمت [Causes finales] فرضیہ سنک اصلی آلات وجوارحک [Organes]، بر اثر حصولہ کتیرمک اوزرہ بر اتقان صناعتلہ وجودہ کتیریلش آلاتہ پک مشابہ اولمالریدر۔ حیات اخرویہ [Vie future] فرضیہ سنک اساسی سعادت [Bonheur] ایلہ شقاوتک [Malheur] درجات استیہال [Mérite] ایلہ موافق اولمقسزین عدم مساوات دائرہ سنندہ توزعیدر۔ فلسفہ دہ مسائل منازع فیہا [Controverses] دینیلن شیلر ہپ امور موجودیہ مقابل امور موجودہ دن عبارتدر۔ دلیللر [Arguments]، اعتراضلر (منعلر، نقضلر، معارضہ لر) [Objections]،

راجع اولمش اولور۔ مونادلرک یکدیگری اوزرینہ فعل ورد فعلنی دہ غیر ممکن عد ایتدیکنندن مونادلر پینتہ کی نسبتی بر آھنک ازلی مقتضاسی عد ایدیور۔ مونادلردن ہر برندہ کی تحولات ذاتیہ سلسلہ سی بر ایجاب مطلق ایلہ تنظیم ایدیلش اولوب دیگر مونادلردہ کی تحولات ایلہ توافق دائمی حالی اوزرہ بولونور۔ زیرا جملہ سی بر مبدأ خالقہ تابعدرلر۔

[Objections] [۱] ، جوابلر [Réponses] ، دفعلر [Instances] ، جواب الجوابلر [Répliques] ، حاصلی اسقولاستیک مسلك جدلیسنك بوتون بوآلات مهاجمه سی مجرد بر صورتده تعیر ایدیلش - كرك كیتجه و كرك معنی واهمیتجه تقدیری لازم كلن - بر سلسله امور دن باشقه برشی دكلدر . فلسفه ده ، فرضیاتك مستمد اولدیغی امور دن مستقل اولارقی لذواتها [Pour eux-mêmes] موجود اولان بر چوق امورك دها بولوندیغی علاوهً بیان ایتك بيله زاندر . فلسفه - ژوفر و [Jouffroy] نك « مسائل اخیره [Questions ultérieures] » نامنی ویردیکی - مطلوب الحل مسائل ايله فرضیاتدن واز كچسه بيله ینه « امور و شؤن علمی [Science de faits] » اولق حیثیتله موجود اولوب قالا جقدر . فلسفه - دیدكلری كبی - بر علم رسمی [Science descriptive] [۲] دن عبارت ده قالسه ینه علمدر . زیرا بر علم رسمی ینه علمدر . هر كس بیلیركه علم النفسده [Psychologie] ، علم محاسنده [Esthétique] ، علم اخلاقده [Morale] استبصار ایدیلش ، رسم ایدیلش ، ترتیب ایدیلش بر چوق امور و شؤن واردركه هیچ اولمازسه بونلر امور متیقنه حیطه سنه [Domaine du certain] داخلدر . فلسفه دها یوكسكه چیقاماسه بيله هیچ اولمازسه نفس انسانی شؤنك تحلیلی اولق وصف ممیز وجودیسی [Caractère positif] ايله ینه نظاره عرض نفس ایدر .

[۱] بو مناسبتله جودت پاشا مرحومك « آداب سداد » ندن عبارات آتییه بی نقل ایتك فائده دن خالی دكلدر :

« اثبات مدعی ایچون نصب نفس ایدن کیمسه یه « معل » و « مستدل » واکا اعتراض ایدن « کیمسه یه » سائل « دنیلور . معل کندی دعواسنی قواعد علم منطقاً توفیقاً بر دلیل ايله اثبات ایدر . « سائل دخی اول دلیلك مقدمه لرندن قنغیسنی تسلیم ایتمزه لانسله دیو معلدن اکا دلیل « ایستر . ایشته سائلك بو وجهله وقوعبولان اعتراضی « منع » دیو تسمیه اولنور . و بوکا « مناقضه » « دخی دنیلور . یاخود سائل اول دلیلك مقدمه لرینی تشریحه کیرشمیوب انجق نفس دلیلك « بطلانی بر دلیل ايله اثبات ایلر . انك بو وجهله اعتراضه دخی « نقض » دنیلوركه علم اصول « فقه اصطلاحنجه » مناقضه « تسمیه اولنور . و یاخود سائل نفس دلیله دخی تعرض ایتیوب انجق « معلك دعواسنی ابطال ایدر یعنی بر دلیل ايله اول دعوانك قبوانی اثبات ایلر . بوکا دخی « معارضه » « دنیلور . »

بو تفصیلدن ا کلاشیلوركه بزده Objection ه قارشى اختلاف مقامه کوره یا منع ، یا نقض ، یا معارضه دینیلک لازمدر . Instance, Réponse و Réplique کله لرینه مقابل وضع ایدیلش کله لره مطلع اولامادینم ایچون بونلری « جواب » « دفع جواب » « جواب الجواب » ايله ترجمه ایتدم . [۲] بزم منطق کتابلر مزده Définition ه « تعریف » ، Description ه « رسم » دینیلیر . بناءً علیه Science descriptive تعیرینی « علم رسمی » ايله ترجمه دن باشقه چاره من یوقدر .

شیمدی بوامور وشؤنك كندیلرینه دونه لمده باقالم . عجبا بونلر یالکز برطاقیم امور وشؤندمی عبارتدر؟ بونلر عجبا به یقن [Bacon] ك بحث ایدوبده « غاب الغابات » [۱] نده امثله سنی ایراد ایتدیکی دفاتر شؤنه بکزر معاسز بر ماده جامده کیمی تلقی ایدیلیدر؟ بوشؤن اتفاقی [Fortuits] ، مفرد [Isolés] ، غیر متلائم [Incohérents] ، متانت وکلیتدن [Généralité] عاری ، شروط منتظمه یه غیر متوقف ، خلاصه قوانینه غیر تابع شیلر میدر؟ اجسامك مركز ارضه طوغری میل ایتهلری بر قانون ایسه انسانك لذت ایله منجذب و الم ایله مندفع اولمالری ده بر قانون دکلیدر؟ شبه یوقدرکه فلسفه - فیزیک ایله هیئت (نجوم) کی - ریاضی قوانینه تبعیت دعواسنده بولوناماز . آنجق قوانین ریاضیه بوتون موجوداته منطبق قوانین مطلقه میدر؟ یوقسه یالکز ماده یه منطبق قوانین مقیده میدر؟ ایشته بونی بیلمك بر مسئله در . همده اك مهم مسئله در . بر صورتده که بوکی قانونلری هر علمه حاکم قیلحق فلسفه نك اك اساسلی مسئله سنی بلامناقشه بر حکم اولی ایله [A priori] حل ایتك دیمکدر . بویله بر نمط استدلال [procédé] مصادره علی المطلوب [Pétition de principe] شائبه سندن قولای قولای قورتولاماز . لکن فلسفه حقنده انکار ایدیله میه جك اولان برشی وارسه اوده هیچ اولما سه برطاقم قوانین مجربه [Lois empiriques] یی - تعیردیکرله - ارسطونك علم علم اولابیلمك ایچون آنده وجودینی شرط ایتدیکی کلیلشمش برطاقم شؤنی میدانه چیقار مقده اولماسیدر . علم النفسك قوای نفسیه من حقنده بزه اوکرتدیکی شیلرك کافه سنی ومثلا ذا کره [Mémoire] نك : « تکرار ایله تمادی ذکرى [Souvenir] تثبیت ایدر » ؛ تداعی خواطر ك [Association des idées] : « زمان ایچنده تعاقب ایتش ایکی تصور یکدیگری متعاقب عودته میال اولور . » ؛ ملکه واعتیادك [Habitude] « ملکه واعتیاد سبیلله قوه حسیه یه نقص طاری و فاعلیتده [Activité] کمال حاصل اولور . »

[۱] « غابه » اورمان دیمکدر . « غاب الغابات » (یعنی اورمانلر اورمانی) ترکیبنی لاتینجه Sylva sylvarum ه مقابل قوللاندیم . « فرانسوا به یقن » تألیف واکمال ایلهدیکی آثار عدیده دن باشقه جه انه فرصت کچدکجه علومه خدمت ایتمه سی ملحوظ اولان شؤن وحادثاتی بالآخره یا کندیسى یا کندندن صوکر کله جك اهل علم طرفندن بعض مفید نتایج استخراجنه یاراسون دییه طوپلایوب قید ایدوردی . ایشته بو مفید تجاربی وفاتندن صوکره کاتبی اولان راهب « ویلیام روولی [William Rawley] Sylva sylvarum, sive Historia naturalis یعنی « غاب الغابات - نام دیکرله - تاریخ طبیعی » عنوانیله نشر ایتشدی . بو کتابده اون نوعه انقسام ایتك اوزره یوزردن بیک قدر شاهده قید و تحریر ایدیلش . یکدیگره ارتباطی ظاهر اولمایان بوبیک قدر حادثات وشؤن جنکستاننده بر نتیجه یه دسترس اولحق حقیقه مشکل اولدیغندن کتابه ویریلن اسم موافق دوشمشدر .

انفعالاتك [Passions]: « بوتون انفعالات استحاله یه او غرامش شوقدن [Désir transformé] عبارتدر. » ؛ نطقك [Langage] قوندیاق [Condillac] طرفندن وضع ایدیلن : « السنه تحلیلی بر طاقیم طرق توصلدر . » طرزنده کی قانونلری بیلمم که خاطره کتیرمه احتیاج وارمیدر ؟ بومسئله ده بز تصوراتی امثله ایله تثبیت ایده بیلمک ایچون یالکز پک بسیط و پک معروف اولان شؤنی ذکر ایله اکتفا ایدیورز . فلسفه تجاربه مستند اولان بوقانونلردن باشقه جه قیاسك [Syllogisme] ، قضیه نك [Proposition] ، تعریفك [Définition] قانونلری کی قانونلردن ده ، خلاصه قوانین منطقیه دن ده بحث ایتدیکی کی - منشألری تجارب و عادات اولدیغی مسلم اولسه بیله ینه - بوکونکی کونده غیرقابل انکار و محتاج تعلیل و ایضاح اولاجق وجه ایله نفاذ و حاکمیت [Autorité] وصف ممیزی ایله عرض وجود ایتکده اولان قوانین اخلاقیه دن ده بحث ایدر . شبهه سز فلسفه ده علم النفسه ، منطقه ، اخلاقه عائد اولان بوقانونلرک قیمت و حدودی حقنده مجادله ایدیلر . لکن بو جدال عینیه علومده اک یقینی اولان قانونلرک حدود و قیمتی حقنده ایدیان جداله بکزر . بعض کیمسه لرده علومک بوتون قانونلری قانون واحد رد وارجاعه چالیشیورلر . لکن بو ردودک بالبرهان ثابت اولماسنه انتظاراً شیمدیلک میخانیک ، کیمیا ، فیزیک قانونلری یکدیگردن تمیز ایدیلکده اولدیغی کی هر نوعه داخل اولان قانونلرده علی حده یکدیگردن تمیز ایدیلکده در . فلسفه ده ده نیچون بویله اولماسون ؟ اوحالده بو وصف ممیزی ده اولکیسنه ضم ایدنجه فلسفه نك بروجه آتی برتعریف تامنی الده ایتمش اولورز : « فلسفه شؤن و قوانین علمیدر . » شؤن و قوانین ده حقایق Vérités^[۱] اولدقلرندن فلسفه « علم حقایق » اولمش اولور . هم ده بو حقایق برانسق [Système] صورتنده یکدیگره ربط و الحاقه مؤدی اولان فرضی صور حلیه دن صرف نظر ایدیلسه ده ینه بو حقایق ، قریق دوکوک ، بری برندن آیریش و هربری لذاته موجود حق پارچه لری [Fragments de vérité] - تعیر دیکرله - حقایق جزئیه [Vérités particulières]^[۲]

[۱] « حق » لفظی هم Vérité هم Vrai مقابلدر . حقیقت ایسه Réalité دیمکدر . ابن سینا Vérité première ه « الحق الاول » دیور . حق وصف اولدیغنده مقابلی « باطل » درکه فرانسزجه سی Faux در . Vérité یه حق دینلیدیکی کی بعضاً « حقیقت » ده دینلیدیکی واردر . حقکده حقیقتکده جمعی « حقائق » کلیر .

[۲] جزء منسوب اولانه « جزئی » دینلیدیکی کی جزئی یه منسوب اولانه ده « جزئی » دینیلیر . برنجیسی Partiel ، ایکنجیسی Particulier مقابلدر .

حیثیتله موجود اولورلر . وبواعتبار ایله : « فلسفه ، نسایق (مذاهب فلسفیه) تعیر ایدیلن فرضیات ایله عموم و خصوص نسبتلری آز چوق صناعی بر طرزده تعین ایتمش [Coordonnées] حقایق جزئیة [Vérités partielles] [۱] علمیدر .» دیمکه مساع ویریرلر .
 بوده آز برشمیدر ؟ حق [Vérité] ، تمام حق دکلدر دییه هر هانکی مرتبهده اولورسه اولسون استخفاف ایدیه جک قدر قیمتسزمیدر ؟ هر علم حقایق جزئیة علمی اولمقله باشلامیورمی ؟ فزریق علمی بوکون احراز ایتدیکی ترکیبک حاله [Etat synthétique] وارمازدن اول مدت مدیده شؤن وقوانین ، همده شؤن غیر متلائمه [Incohérents] وقوانین مفرده [Isolées] علمی اولارق قلامشمیدی ؟ بوکبی شیر دوره انتقاله عائد احوال موقنه اولوب ده یوکسک بر مرتبهیه چیقماق ایچون بهمه حال اویولدن کچمک لازمدر . بونک اوزرینه اویله بر علم فرض ایدیکز که حلنه چالیشدیغی مسائلک حائر اولدیغی اشکالات واختلاطادن ، موضوعنک یوکسکلکندن طولایی (هیچ اولمازسه مثبت و یقینی اولان قسمنده) هنوز یالکز بعض اجزای حق ، یالکز منفرد برطاقیم وجود ملاحظه یی یعنی برطاقیم شؤنی ؛ بالفرض برطاقیم قوانینی ، قوانینکده کاه تجربیسنی کاه عقلیسنی کشف ایده بیلمش اولسون . غیر متلائم بیله اولان وشو قدر که هر برینه آیری آیری باقیلنجه متین اولان بو حقایقک هیئت مجموعه سی عجا هیچ برشی دیمک دکلدر ؟ اوحالده بو حیثیتله یعنی حقایق جزئیة علمی اولمق حیثیتله اولسون فلسفه نک وجودینه قائل اولمق ایجاب ایدر .

بونکله برابر بزایشی ده یاقیندن تدقیق ایدم . جزئی (یعنی اجزاء حق) دیدیکمز حقایق حقیقة اویله میدرلر ؟ حقایق فلسفه یکدیگری محیط امور مشتبکه [Entrelacées] دکلدر ؟ بو حقایق یکدیگری احتوا ایتمیورمی ؟ اک حقیر بر احساسه تعلق ایدن بحث وتبع شعور [Conscience] ، آفاقیت [Objectivité] ، مکان [Espace] ، زمان [Temps] ، فاعلیت ذهنیه [Activité intellectuelle] ، أنا [Le moi] مسئله لری یعنی آشاغی یوقاری بوتون مابعد الطیعه مسائلی حقنده بحث وتبعی مستلزم اولمیورمی ؟ غریزه [Instinct] مسئله سی ده شعور ایله عدم شعورک حدودی ، میخانیکیت [Mécanisme] ایله قوانیت [Dynamisme] ، اراده ایله اختیار ، فطریت [Innéité] ایله وراثت

[۱] مؤلف بوراده هر ایکی معناجه جزئی یعنی Particulier ایله Partiel ی قاریشدیرمش کبی سوق کلام ایدیور .

مسائلی استلزام ایتیمورمی؟ فلسفه ده تفریق مسائل قدر کوچ برشی یوقدر. كذلك مستقل علم اخلاق [Morale indépendante] و مستقل علم النفس [Psychologie indépendante] نظریاتی نامی آلتنده پک علمی ظن اولونان و حقیقتده مسائلده بحث و تتبع یاپیلا بیلیمه سی ایچون الویریشلی برطاقیم تحدیدات اصطلاحیه [Limitations conventionnelles] دن عبارت اولان نظریات قدر سطحی برشی یوقدر. الحاصل حلی مطلوب مسائل فلسفیه نک کافه سنده کثرت [Pluralité] و حدتی [Unité] استلزام ایدر. برطاقیم اجزادن باشقه هیچ برشی بیلیمه دیکمز مسلم اولمقله برابرینه اجزایک هربری ضمنتده ادراک ایتدیکمز کلدر. بوندن ده فلسفه ایچون شوایکی تعریفی استنباط ایدرز: « فلسفه کل حقنده کی علم جزئی [Science partielle] در. » « واحد حقنده واحدك جزئنه تعلق ایدن علم [Science fragmentaire de l'unité] در. »

شیمدی بواجزای حق باشقه براعتبار ایله ده ملاحظه ایدیه بیلیرلر. مادام که بواجزای حق کلک تحتنده مندرج وکل ایله قائمدرلر. او حالده بونلر یالکز جزئی [Partielles] اولمقله قالمایوب کل ایله بینلرنده تضایفده واردر. بونلر یالکز اجزای حق دکل درجات حق و بو حیثیته اتم اولان غایه حق طوغری وسائلده اعتبار اولونابیلیرلر. واقعاده اشیا مراتب مختلفه دقتله [Profondeur] ملاحظه ایدیلیرلر سه فلان مرتبه یه کوره حق اولان بر مذهب [Doctrine] ده اعالی بر مرتبه یه کوره حق اولمایابیلیر. بوندن طولاییدر که دمین حقایق صیره سندن طی لازم کله جکنه حکم ایتدیکمز فرضیات نفس ناطقه انسانیه تصوراتنک لاعلی التعین بر مرتبه سنی مشعر حقایق موقته [Vérités provisoires] (یعنی حقیقی موقتاً مسلم حقایق) و اضافیه اولمق اوزره ینه سلاک حقایقه ادخال ایدیه بیلیرلر. مثلاً اجزای لاتجزی [Atomes] مذهبی وجود عالمک تعلیل اخیری اولمق حیثیته باطل [Fausse] اولابیلیر سه ده ماده نک ماهیتی [Essence] حقنده بزده طوغایله جک ایلك تخمین اولمق حیثیته حق [Vraie] اولابیلیر. لایبنیچک [Leibniz] ، « عالمده هرشی میخانیکی اولارق تعلیل ایدیه لیدر. آنجق میخانیکیتده مابعد الطبیعه نک وجودینی مستلزمدر. » سوزینی هریرده تکرار ایتمه سی ایشته بومعناجه در. مراتب حقه تعلق ایدن بوقانونه پک چوق امثله ایراد ایدیه بیلیر. از جمله بوکون هرشیئی وحتی وقیله عقل محض [Raison pure] نامنی ویردیکمز شیئی بیله وراثتله تعلیله [Expliquer] پک بویوک بر میل واردر. مذهب تجربه [Empirisme] قانته مغلوب اولدقدن صوکره حالا

انتقام المقده اولدیغنه قائلدر . وهرشیئه جواب بولان شو وراثت چاره عجبی سایه سنده اولکی دعوالرینک کافه سنی ینه سرد ایدوب طور مقده در . هایدی دییه لم که ایش اونلرک دیدکلی کی اولسون . هر حالده شوراسی ثابت اولیور که مبادی [Principes] موروث [Héréditaires] یعنی نوعک مکسوبی ایسه لر فرد کوره ینه فطری و مو هوپ [Innés] در لر . زیرا فرد طریق ارث ایله کن دیسنده موجود اولانی هیچ بر وقتده تجربه ذاتیه سیله اکتساب ایده من . ایش بویله اولنجه ده مفاهیم فطریه نک وجودی حقنده کی اسکی مذهب الک نهایت غلبه ایتمش ولوح املس [Table rase]^[۱] اعتقادی صورت قطعیه ده مغلوب اولمش دینیه بیلیر . زیرا - ارث فرضیه سیله دخی - هیچ برشی ایله مسبوق اولماق اوزره وجودی ادعا ایدیلن لوح املسه یعنی لاتعین صرفه [Le pur indéterminé] ، خلیه ، عدمه منجر اولان برآنه وصول ممکن دکلدرد . هر حالده مسئله - لاینبیچ ایله لوق [Locke] آراسنده کی جدله کورولدیکی اوزره - یالکز فرد قصر ایدیلیرسه « بر طاقیم مفاهیم فطریه ووهیه واردرد . » دییه برحق متیقن [Vérité certaine] موجوددر دینیه بیلیر . ارتق بومفهوملر ایستر افلاطونک تصوری وجه ایله بر حیات سابقه دن انتقال ایتمش اولسون ، ایستر ده قارتک [Descartes] تعیری اوزره ذات بارینک کندی مصنوعه باصدیغی برر تمغا اولسون ، ایستر مالبرانیشک [Malebranche] دیدیکی اوزره بنفسه ذات باری ایله شهود [Vision] - تعبیر دیگرله - شهود بالله اولسون یا خود ایسترسه نظری اولارق انتقال ارثی [Transmission héréditaire] ایله تعلیل ایدیلش اولسون .

[۱] Doctrine de la table rase دیدکلی مذهب زمان ، مکان ، جوهر ، علت ، وحدت ، هویت ، مطلق ، غیر متناهی ، کامل قبیلندن « مفاهیم اول [Notions premières] » ایله « حقایق ویا مبادی اول [Vérités ou principes premières] » ی مکسوب حواس یعنی « مجربات » دن عد ایدوب قبل تجربه نفس ناطقه یی اوزرنده هیچ یازی بولونمایان بر لوحه تشبیه ایدنلرک مذهبیدر . کاه حواسیه [Sensualistes] ، کاه تجربیه [Empiristes] نامنی آلان بوفلاسفه نک دستوری : « مدرکه [Entendement] ده حواسدن کچمه دک هیچ برشی یوقدر » قضیه سیدر . بونلره مخالف اولانلره تصویریه [Idéalistes] دینیلیر که بونلر مفاهیم اول ایله مبادی اولک مکسوب حواس اولمایوب فطری و مو هوپ [Innées] اولدیغنه قائلدر لر . بونلرکده دستوری لاینبیچک معارضه طریقله وضع ایتدیکی : « مدرکه ده حواسدن کچمه دک هیچ برشی یوقدر . یالکز مدرکه نک کن دیسی مستثنی « دستور استثنائی دو .

بزم وضع ایتدیکنز « لوح املس » تعیری « پورتوکسز لوح » دیمک اولدیغندن افاده مقصوده Table rase تعیرندن ابلغدر .

هر صورتله بونلر مسائل متأخره [Ultérieures] در . و بو فرضیه لرك هپسنه كوره كوزتديكمز مرتبه يه نسبتله فطريت ووهيت مذهبي حقدرد .

علومده كي حقايق ده - درجه اتقانلرندن [Précision] قطع النظر بونوع حقايقدنرد . بالفرض امتزاج كيميوي [Affinité chimique] قانونلرينك - بحث و تحري دها ايلري يه كوتورولورسه - دها كلي ودها بسيط بر قانونك بر حال جزئي و خصوصيسنه منجر اولمق احتماللي و اردر ديهرك بوقانونلر حق دكلدر دعواسنده بولونان اولورسه عجباً مسموع اولورمي ؟ بالاخره واقع اولاجق بورد وارجاعك شيمديكي قانونلرك حقيتنى [Vérité] هپچ بوجه ايله اخلاص ايدهميه چكي بديهي دكليدر ؟ نته كيم غاليله [Galilée] نك كشف ايتديكي سقوط اجسام قانونلري نيوتونك [Newton] بولديغي تجاذب كللى [Gravitation universelle] قانوننك نتايجندن عبارت اولديغي معلوم اولمازدن اولده تماماً يقيني قانونلر اولدقلى كى بوكونده بو حقيقت معلوم اولدقن صوكره ينه قانون حيثيتنى غائب ائمه . شلردر . بوقانونلر حالا مقصود بالذات [Pour elles-mêmes] اولارق تعام ايديلور . و علم هيئت ايله هپچده اشتغال ايديلمكسزىن تماماً اوكره نيله بيلور . بو ، دها عالى بر مرتبه ده اولان ديكر بر حقه مربوط بر مرتبه معينه حقايقندنرد . اويله ايسه (متاهيم كلييه عائد) قانونك - بر قانون اصلى [Primordiale] ميدر ؟ يوقسه بر قانون فرعى [Dérivée] ميدر ؟ بوراسى بالاخره تحقيق ايديلمك اوزره - يالكز فرده عائدتي حيثيتله فطرى ووهي اولديغنى تعام ايدلم . مفهومات كلييه كى فطريتلى غيرمنكر اولان غرائز [Instincts] ده بويله در .

درجات و مراتب حقه دائر اولان بو مذهب ، فلسفه ده لهده اولانك ده عليه ده اولانك ده سفسطه و تناقضه دوشمكسزىن ناصل التزام ايديله بيلمكده اولديغنى تحليل ايدر . پاسقال بونى آكلامق ايتيور . و بونى « له و عليه » [Renversement du pour et du contre] قلب طريقى « ويا » تدريج [Gradation] طريقى « تسميه ايدرك پك دقيق بر مثالى ويريور . ديوركه : « خلق بويوك عائله لردن طوغمش شريف النسب كيمسه لره حرمت ايدرلر . ايشلرني آز بجرنلر [Les demi-habiles] ايسه شرافت ذاتك دكل ، تصادفك بخش ايتديكي برتفع وفائده در ديهرك آنلري استخفاف ايدرلر . ايشلرني ايني بيلنلرده بالعكس آنلره حرمت ايدرلر . لكن بو حرمتلى خلقده اولان فكر و ملاحظه ايله « دكل ، ايلريده استفاده ايتمك اميله در . علمدن زياده غيرت صاحبي اولان زهد خشك

« اربابنه کلنجه ایشلرینی بیلنلرک شرافت نسیبه اعجابنه حرمت ایتملرینه باعث اولان
 « ملاحظه یه باقمسزین زهدک بخش ایله دیکی بر نور دیگر ایله حقلرنده حکم ویردکلی
 « ایچون ینه آنلری استخفاف ایدرلر . حقیقی خرسیتیانلر ایسه دها عالی برنور ایله اهتدا
 « ایدرک اونلره حرمت ایدرلر . ایشته بویله جه رأیلر [Opinions] الیه کی نور استدلاله
 « کوره لهدن عاییه وعلیهدن لیه طوغرو متوالیاً دوزر طورور . » [۱]

بو طریق فلسفه یه تطبیق ایدنجه نیجه نیجه مشکلاتک مرتفع اولدیغنی کورورسکز .
 آکلارسکز که تعبیر مشهور عامیانه جه « ثمره سز نزاعلر [Controverses stériles] »
 تسمیه ایدیلان شیلر هپ اوست اوسته کلن وهربری کندی طبقه وموقعنده حق اولان
 آیری آیری وجوه ملاحظه دن عبارت ایتمس . مثلاً پاسقالک طوتدیغنی ترتیب تدریجی یه
 بکزر بر ترتیب ایله شویله دینیله بیایر : « کرک غریزه وکرک مسلمات عامه [Sens commun]
 اجسامک وجودینه اعتقاد ایتمه مزی ایجاب ایدیور . او یله ایسه بزم خارجه زده بر عالم
 واردر . - اوت ، اما بز اجسامی یالکز انفسی اولان احساساتمزله بیله بیلورز . او یله
 ایسه عالم خارجی یوقدر . - بکی ، اما بزم انفسی اولان احساساتمزک آفاقی علتی واردر .
 او یله ایسه برعالم خارجی واردر . - اوت ، اما آفاقی اولان بو علت احتمال که بر طاقیم
 تخیلاتی [صور نفسیه یی Imaginations] آفاقیلشدیرن «أنا» دن عبارتدر . او یله ایسه
 عالم خارجی یوقدر . - بکی ، اما کندینی مستشعر اولقمسزین کندی کندینه تقابل
 تضاد ایله تقابل ایدن بوأنا ، أنا دکل ، لاأنا در . او یله ایسه ینه برعالم خارجی واردر .
 بو محاوره نریمه قدر دوام ایدر ، بیلیرمیسکز ؟ ده ایلرینه کیتمک ممکن اولمایان حده
 قدر . سرحدده کی حق [Vérité limite] - دها عمیق وغامض بر درجه ده یکی بروجه
 ملاحظه نک وجودینی خبر ویرنجیه قدر ویا حلی مطلوب اولان مسئله دیگر بر مسئله یه
 قاریشوب تمایزینی غائب ایدنجه یه قدر - اک صوک واریلان قضیه دن عبارت اولمش اولور .
 نته کیم بوراده واقع اولان بودر . زیرا خارجیت (یعنی آفاقیّت) عالم [Extériorité]
 مسئله سی وحدت جوهر [Unité de substance] مسئله سیه قاریشیر . ایشته بوملاحظه دن
 فلسفه نک بروجه آتی یکی بر تعریفی ده ا استخراج ایدررز : « فلسفه حقایق اضافیه
 [Vérités relatives] علمی ، حق اخیر [Vérité finale] حقه ده کی تخمینات متعاقبه
 [Approximations successives] علمیدر . »

بو تعریف شهسز پک آشانی کورونه جک و : « باقک ایشته کندینه سلطان العلوم [La reine des sciences] ، مبادئ أول ، [Premiers principes] و علل أول [Premières causes] علمی ، مطلق [L'absolu] علمی ، موجود من حیث انه موجود [L'être en tant qu'être] علمی نامنی ویرن بو عظمتفروش علم واره واره نهایت اضافیات علمی [Science du relatif] اولق مرتبه سینه ناصل تنزل ایدیور ؟ « دینیه جکدر . بزه بواعتراضی ایده جک اولانلر بو آنده مشغول اولدیغمز بحث و تتبعی آکلامامش اولاجقردر . بز فلسفه أولانک [Philosophie première] دعوالرینی ، مطالب علیاسنی ، حقوقنی بو مناسبتله هیچده انکار ایتدیگمز یوقدر . بونلری ایلریده و بو بحث و تتبعک نتیجه سنده باغیره باغیره ادعا ایده جکز . لکن بز بوراده فلان ویا فلان مسلك و مذهب نامنه سوز سویله میورز . یالکز - هر هانکی مذهب فلسفییه انتساب ایدیلیرسه ایدیلسون - فلسفه یه عائدیتی انکار ایدیله میه جک حد اقلی آرایورز . بورایه قدر تعریف ایتدیگمز اوزره ثابت اولان موضوعاتک حد اقلی ایسه فلسفه نک بتمامها وجودینی تسلیم ایتدیرمکه کفایت ایدر . علمک (یعنی علم فلسفه نک) ساحه شمولی حقنده کی مناظره علمک ایچنده وقوع بولاجقدر . بزم بوراده آچدیغمز جنک ایسه حیات و ممات جنکیدر . (بو علمک وجودی وارمیدر ؟ یوقمیدر ؟ غوغاسیدر .) بو علم بر کره وار اولسون ، اوتوسی قولاید .

حتی دمیکی تعریفده فدا ایتش کی کوروندیگمز مطلق مفهومی [Notion] اضافیه عائد بر علمدن ظن اولوندیغی درجه ده نفی ایدیش بر مفهوم دکدر . زیرا مطلقسز مضاف مطلقه انقلاب ایدر . فی الحقیقه اگر بدایتسز ، نهایتسز بر سلسله شؤنیه [Série phénoménale] دن باشقه موجود یوق ایسه هر شی بو سلسله دن عبارت قالوب سلسله نک کندندن باشقه بر شیئه تعلق و ارتباطی اولامیه جغندن سلسله بو حیثیته مطلق بر شی اولمش اولور . زیرا مطلق یالکز کندینه تعلق و ارتباطی اولان ، کندی وجودندن باشقه هیچ بر شرط وجودی [Condition d'existence] یعنی علتی اولمایان شیدر . مطلق افلاطونک To anapothénon ، To ikanon یعنی « قابل » و « لایتصور » دیدیکدر . بناءً علیه اضافت فرضیه سنده اطلاق ، کلیت شانیه [Totalité phénoménale] حیثیله یه باقی قالمش اولور . زیرا قانت مطلقک ، یا هر کونه سلسله دن عاری و مستقل اولارق حد اول

[Terme premier] ویاخود کلائیة اولمق اوزره ایکی صورتک بریله بالضروره تصور ایدیلدیکنی بزه پک کوزل اثبات ایتشدرد. بوایکی حددن برینه التجا ایتمه دجکه اوتنه کندن قاجوب قورتولمغه امکان یوقدر. هر ایکیسی غیر قابل حل متساوی الصدق نقیضین [Antinomies insolubles] در دییه رد ایدیلسه لر بیله ینه هرایکیسی یکدیگره قیاس ایتک ضرورتی واردر. وبوطریق ایله مطلق مسئله سی ینه وارد اولمش اولور.

مطلق اضافیات فلسفه سینه سلسله نك واحد تصویرسی [Unité idéale]، واحد ذهنیسی حیثیتیه ده کیره بیایر. اویله برتکامل فرضیه سی تخیل ایده لم که اونک مقتضاسنجه هرشان صرف ذاتی و باطنی برانکشاف ایله شان سابقدن چیقمش اولسون. زمان حال - لاینیچک تعبیری وجه ایله - ماضینک مولود و محمولی و مستقبلک حاملی اولسون [۱]. سلسله بلا انقطاع ادنادن اعلایه (اقلدن اکثره) طوغرو توسع ایدوب طورسون. بوسلسله صاعده وهابطه نك (متزایده و متناقضه نك) - مابعد الطبیعه طرفدارانک آکلادقلری وجه ایله - مبدأ ذهنیسی صفر و حد وصولی نامتناهی اولاجنی تصور ایدیلمز می ؟ بوایکی مفهومک (خارجه تحققی اولمایان) صرف ذهنی و تصویری مفهومک اولماسی وارسون محتمل اولسون. فقط هر حالده بونلر نفسمزدن انفکاک ایتمین مفهومک واردر. وسلسله مفهومی دائرة مقوله ادخال ایده جک یالکیز اونلردر.

شونی ده سویله لم که مطلق مفهومک اضافیات فلسفه سی ایچنده ویاخود او فلسفه نك یانی باشندد لایعلم [Inconnaissable] (یعنی کنهنه واریلماز) اولمق حیثیتیه ده بر موقعی اولابیلیر. زمانمزک اک بویوک اضافیات فیلسوفی هربرت اسپنسرک [Herbert Spencer] مطلقه ویردیکی اسم بودر. (یعنی لایعلم در.) ارنک فکر ونظرینه باقیلیرسه لایعلم دیدیکی شی مطلقک کنیدیسیدر. « علمک [Connaissance] اضافیتی اثبات ایچون سوق ایدیلن ادله نك کافه سی اضافینک [Le relatif] اوتنه سنده باستقه برشیثک ده فرض وجودینی « پک آچیق اولارق استلزام ایدیور. مطلق بیله میز دیمک بر مطلقک وجودینی ضمناً « تصدیق ایتک دیمکدر. « دین بز دکیز، اودر. کذلک مطلق مفهومک عدمی [Négative] اولمایوب وجودی [Positive] اولدیغنی هامیلتنه [Hamilton] قارشی ادعا ایدن ینه بوفیلسوفدر. باقیز، دیورکه : « لا اضافی [Le non relatif]، تعبیر

[۱] Le présent est gros de l'avenir et issu du passé.

« دیگرله، مطلق اکر ذهنده عدم صرف [Négation pure] اولارق حاصل برشی ایسه
 « کندیزی ایله اضافی آراسنده کی نسبت غیر معقول [Inintelligible] اولمش اولور .
 « زیرا بونقدیرجه حدیندن بری اکسیک قالیر . » هربرت اسپنسر بوندن ماعدا بومفهومك
 عدمی اولمادیغنی اثبات ایچون برده : « بزده کی حدود مفهومی [Notion des limites]
 « اولاً نوعاً برذاتدن [Etre] ، ثانیاً برتصور [Conception] حدوددن مرکبدر .
 « حدود دعواسنك تقیضنده یعنی عدم حدود دعواسنده رفع اولونان شی حدود تصویری
 « اولوب ذات تصویری دکلدر . » دیور . ذات مفهومی ذهندن ممتنع الزوالدر . بومفهوم
 مفکره نك جوهری [Substance] در . و بناء علیه - ینه اونك عباره سنی قولالانالم -
 « اعتقادتمزك مقیاس صحت و قیمتی [Validité] بو اعتقاداتی تغیر ایده بیلیمك ایچون صرف
 « ایده جکمز مقدار جهددن عبارت اولونجه کافه ازمه ایله کافه احوال وامکنه ده پایدار
 « اولان اعتقادك صرف بو حیثیته اك صحیح واك قیمتدار اولماسی لازم کلیر . » ینه
 بو فیلسوف مطابق بذاته [En lui-même] لایعلم اولمادیغنی تعلیم ایتمکه برابر هیچ
 اولمازسه تجلیاتی [Manifestations] اعتباریله معلومنز اولدیغنی اعتراف ایله : « مستمر
 « [Permanent] اولان شی و حیدك، بوشیئك ظواهر متغیره سی [Apparences changeantes]
 « آلتنده مستر او « لایعلم حقیقت » دن [Réalité] عبارت « اولدیغنی سویلیور . الحاصل
 « مطلق » ك اصل اثبات مذهبه [Positivisme proprement dit] بیله « عظمت
 [Immensité] « نامیله داخل اولدیغنی کوریورز . از جمله لیتره [Littre] : « كرك
 « عظمت محسوسه (مادیه) ، كرك عظمت معقوله (معنویه) معلوما تمزه بك صیقی بر رابطه ایله
 « مرتبطدر . و بوار تباط ایله ینه او نوعدن (یعنی معلومات نوعندن) بر مفهوم ثابت [Idée positive]
 « رنگنی آلیر . شو معناجه که بو معلومات و مفهوماته ال آتوب ده تحدیده یلتنیر کن بو عظمت بزه
 « هر ایکی وصف ممیزی [Caractères] ایله یعنی هم حقیقت [Réalité] هم تمنع
 « [Inaccessibilité] ^[۱] حیثیتر یله ظاهر اولور . بو ، ساحلمز . چارپان او یله عماندر که
 « آنك سینه سنده بزی طاشییا جق نه کشتی وار ، نه بادبان . یالکز شو وار که اونی
 « رأی العین کورمك دهشتنا اولدیغنی قدر سلامتبخشادر . »

[۱] ابن سینانك :

هبطت اليك من المحل الارتفاع

ورفاء ذات تعزز و تمنع

مطلعیله باشلايان قصیده روحیه سنده « ذات تمنع » تعبیری Inaccessible معنا سنده در .

کورولیور که مطلق مفهومی اضافیات فلاسفه سنجه هیچ ده رد ایدیلش بر مفهوم دکلدر. اوکا قانت «نومن» [Noumène] «دیور. اسپنسر» «لایعلم» ، لیتزه ده «عظمت» نامنی ویریور. هپسندن دها منتقد بر نظر صاحبی اولان هامیلتن بیله مطلق مفهومی آفونلامادیغندن طولایی [Exorcisé] قاتی مؤاخده ایتشکن ینه کنیدیسی بر اعتقاد والهام عجیب [Révélation merveilleuse] عنوانی ویره رک مطلق مفهومه عودت ایدیور. بواضافیت مذاهب فلسفیه سنک کافه سنده مطلق مفهومی برهیچ وبر صفر حیثیتیه دکل ، غیر قابل تعریف [Indéfinissable] و غیر قابل ادراک [Incompréhensible] بر جوهر حیثیتیه اثبات وجود ایدوب طور یور. مطلق بز بذاته بیله میز. اونی یالکز اضافی ایچنده اضافی ایله بیله بیلیرز. بوکا بناء ده بوسایدیغمز مذاهب فلسفیه یه کوره فلسفه یالکز : «اضافی» صرف [Relatif pur et simple] علمی «دییه دکل» ، «مطلق حقنده علم اضافی» دییه ده تعریف ایدیله بیله جک دیمکدر .

شیمدی برکرده ده - بزم کبی - بر مطلقک وجودنی فلسفه لرینک اصل واساسی اولمق اوزره قبول ایله اضافی بی - مطلق حذف وانکار ایتک ایچون دکل ، اضافی بی مطلق ایله تنویر وایضاح ایده بیلیمک ایچون - مطلقه تعلیق و بناء علیه هر هانکی بر سلسله شؤنییه سابق و آندن عالی بر نقطه ثابت نك وجودنی تسلیم ، فضله اولارق برده بومطلقک بوسبوتون لایعلم اولمادیغنه اعتقاد ایدنلرک ، حتی دها ایلرینه کیده رک آنی - هه گل [Hegel] ک «مطلق روحدر» ، عبارت سنده اولدینی کبی - «روح» [Esprit] ، لفظی ایله تعبیر وتفسیردن خوف ایتینلرک طرفه دونه لم ده بوفیلسوفلره حتی کندی کند مزه «عجبا بوعلم ایچون شوویردیکمز : «فلسفه مطلق حقنده علم اضافیدر» تعریفندن باشقه بر تعریف آرامغه حقمز وارمیدر ؟ سؤالی ایراد ایده لم . بوحقمزک مسلم اولدینی ظن ایتیم . زیرا حقیقه بوعلم اضافی دکلسه مطلق اولمق لازم کلیر . اوحالده هانکی فیلسوف واردر که - یقینک وجودینه نه مرتبه ده قائل اولورسه اولسون - مطلق حقنده علم مطلق صاحبی اولدینی عن اعتقاد [De bonne foi] سویله مکه جرأت ایده بیلسون ؟ مطلق حقنده علم مطلق اولان وارسه ذات مطلقدر . لایتناهی حقنده علم غیرمتناهی صاحبی وارسه ذات لایتناهادر . علم الهی بی حائر اولابیلن یالکز ذات الهیدر . بونتیجه نفس الفاظدن [Termes] بیله منفه مدر . مطلقک بزم اصلمز [Fond] ، بزم جوهر مز ، ذات حقیقه مز

[Etre véritable] ، - معاصر فیلسوفلردن برینک تعبیری وجه ایله - « ذات باری باطنمزدن زیاده بزم باطنمزد » [۱] اولدیغنه قائل اولانلر بیله بو باطنیت اصلیهنک [Intériorité fondamentale] یالکز شؤنمزدک ویالکز زمان ایله مکانک آرالغندن بزه منجلی اولدیغنی وکندمزدک جاهلی اولمادجقه کندی حقمزده علم صاحبی اولامیه جغمزی تصدیق ایتنکده مضطردرلر. بوتقدیرده بیله ذات باری - بهیقن [Bacon] ک تعبیرنجه - آنجق برشعاع منکسر واسطه سیله کوروله بیلیر دیمک صحیح اولور . بوتقدیره کوردهده : « فلسفه مطلق حقنده علم اضافیدر » دیمک طوغرودر .

اواخر عمرینی دین و فلسفه اوزرینه تفکرات ایله کچیرن پک بویوک بر محرر یعنی موسیو گیزو [Guizot] متناهی ایله غیرمتناهی بیننده کی نسبتسزک غیرمتناهیدر دیه رک غیرمتناهی حقنده علم یوقدر واولاماز دییه یازمشدی . بنده : « غیرمتناهی حقنده الحق [A la vérité] بر علم تائمز یوقسهده اوکا دائر ناقص و اضافی بر علم صاحبی اولابیایرز . وبوعلممزد برعدم محض دکدر . هیچدن ده قیمتلی برشیدر . « جوابنی ویرمک جراثنده بولونمشدم . اوجوابمده : « اعتراف ایدرم که فکر مک ماهیت اشیا [Essence des choses] به مساوق [Adéquate] اولدیغنی ظن ایتیم » دیمشدم . اوایسه بکا لطفاً ویردیکی جوابده بوسوزمله کندی مذهبنه کیردیکی سویلهدی . دییوردی که : « یالکز فکرک ، بحث « وتبع ایتدیکی موضوعه [Objet] مساوق اولدیغنی ؛ شؤن ایله قوانین شؤن حقنده ، سلسله علل و آثار [Causes et effets] حقنده نفس الامرده [Effectivement] و ممکن الحصول اولارق [Possiblement] علم [Connaissance] تام و واضح بولونان « یرده علم [Science] واردر . یالکز بو شرطلرله علم (یعنی علم مدون) موجود « وملکه علمییه مطمئن اولابیایر . « بوکا جواباً دیرزکه هیچ برزمانده علم (یعنی علم مدون متناهی [Finie] اولمادجقه وجود بولاماز . علم ، یاپیلمش (وجود بولمش ، تدوین ایدیلش) اولمادن اول علم دکدر . اوحالده علم ، یاپیلماغه (وجود بولماغه ، تدوین اولونماغه) باشلامازسه ناصل یاپیلمش (وجود بولمش) تدوین ایدیلش بولوناجق ؛ دهاسی وار .

[1] « Dieu nous est plus intérieur que notre intérieur. C'est en lui, par lui que nous avons de vie, de mouvement et d'existence. Il est nous plus que nous ne le somme nous-mêmes. » (Ravaisson, Rapport sur la philosophie du XIX siècle, p. 245.)

علم انسانی تدوینده موضوعه تماماً مساوق اولاماز . حتی - لا اقل یکی ویا هنوز حل اولونماش مسائل اعتباریه - هیچ بروقتده تماماً مساوق اولاماز بیه . او حالده گیزونک تعریفی یالکز قار [Immobile] وتصوری [Idéale] اولان علمه منطبق اولوب حقیقی [Réelle] وغیر قار [En mouvement] اولان علمه منطبق اولاماز . علوم مختلفه ایسه گیزونک تصور ایتدیکی غایه دن علی الدرجات متباعد ایکن بو تباعد هیچ برینه علم اطلاقه مانع دکدر . احتمال که فلسفه هر علمدن زیاده اونک غایه سندن بعیددر . بومکندر . لکن بو علم مطلوبک تمامی بخش ایتیور دییه بحث وتبعندن فراغت اتمک فکر بشر حقنده پک دون برشیئه راضی اولمق دیمکدر . حسابیه مذهبنی [Scepticisme] - که اوده ینه بر فلسفه در - پک آچیق الزام ایتهدکجه : « کلی بيلمه دیکمز ایچون بیلدیکمز هیچدر . » دیمک و : « هپ ایله هیچ آراسنده حد متوسط یوقدر » ادعاسنده بولونمق معقول دکدر . پاسقال : « کلک کله نسبتی بولوندیغی هرشی ، هر معل [یعنی علت Causant] هم معلول [Causé] اولدیغی ایچون کلی بیلمین کیمسه هیچ برشیئی بيلمز » دیوردی . عجباً قضیه یی قلب ایدرک : « کلک کله نسبتی بولوندیغی ، هرشی هم علت هم معلول اولدیغی ایچون نه قدر آز اولورسه اولسون برشی بیلن کیمسه نک بواعتبار ایله کل حقنده برعلمی ده واردر » دییه مزمنی یز ؟

اک بویوک فیلسوفلر بونلردن یقینه اک زیاده قائل اولانلر مطلق حقنده بر علم مطلق صاحبی اولانک امکاتی هیچ بروقتده ادعا ایتهمشلردر . ده قارت : « ذات باری یی تصور [Concevoir] ایده بیلیرز . اما ادراک (فهم) ایدهمیز » دیردی . ده قارت ذات باری یی یانه واریلیر فقط قوجا قلا نماز برطاغ ایله تمثیل ایدردی . مالبراناش [Malebranche] ده : « ذات باری یی ، ذاتی تصور ایتمکه یعنی هندسه ده اولدیغی کبی ذاتی محص تصور ایله صفاتی استنتاج اتمک صورتیه بیه میز . ذات سبحانیسند - نوره غرق اولمش کبی - مستغرق بولونیورز . بز هرشیئی نور ایله کورورز . فقط بذاته نورک نه اولدیغی بیه میز . » دیور . اسپینوزا [Spinoza] ده : « ذات بارینک صفاتی [Attributs] غیر متناهی ایکن بز اونلردن یالکز ایکسینی بیلورز . » دیردی . حتی نه اولوجیا علمی [Théologie]^[۱]

[۱] Théologie یه مقابل کله مز یوقدر . بزده فلاسفه اصطلاحنده « عم الهی » تعبیری وارسه ده Théodicée مقابیلدر . وملیونک یعنی ادیان سماویه دن برینه تابع اولانلرک الهیاتنه اطلاق اولونماز . « علم کلام » ایسه Théologie نک لفظنه تقابل ایدهمیه جکی کبی موضوعی ده من کل الوجوه موضوعه توافق اتمز . شیمدیلک کله یی عیناً آلمایی ترجیح ایدیورم .

بیله ذات بارینک براله مستتر و محتجب اولدیغنی تصدیق ایدر. سن توما [Saint-Thomas] بری عقل [Raison] ایچون سهل المنال [Accessible] دیکری ایمان ایله معلوم ودها عالی اولمق اوزره ایکی مرتبه معقولیت بولوندیغنی تعلیم ایدیوردی . بوکی سوزلر ذات باری حقنده طریق عقل ایله بیلدیکمز شیئک ناتمام و صرف بشری برالهامدن [Révélation] عبارت اولدیغنی بیان ایتمک دکلیدر ؟ قدمایه کلنجه افلاطونده ذات باری تصویرنی یعنی ذات بارینک جوهرینی [Essence] - ینه افلاطونک کندی تعیرنجه - [Mogis ophisa] [۱] کوجلکله ادراک [Apercevoir] ایده بیلدیکمزی سویله دیکی کی اسکندرانیلر [Les Alexandrins] ده بوجوهری علم [Intelligence] ایله ذاتک [Etre] فوقنده طوتارلردی . ایشته بوتون بوفیلسوفلرک حسابنه اولارق فلسفه نک « مطلق حقنده اضافی » ، تعیر دیکرله « الهی به [Le divin] عائد علم بشری » اولدیغنی سویله مک پکده یا کلش اولماز .

آرتق بیلیم مابعدالطبیعه نک ، فلسفه اولانک [Philosophie première] یالکز انوار ناقصیه ، اضواء مبهمیه [Clartés obscures] واصل اولابیله جکنی بتون اعظم فلاسفه نک تسلیم ایتمش اولمه لرندن یکی فلاسفه یه تبعاً بویله بر علمک برخیال و آلدن [Une chimère, un leurre] باشقه برشی اولمادیغنی و متناهی نک حدودی ایچنه حصر نفس ایتمک لازم کله جکی نتیجه سی چیقاریلا بیلیرمی ؟ بو ، ارسطونک زماننده کی انسانلرده ویریلن بر نصیحت ایدی . ارسطو ایسه شو مردانه سوزلرله جواب ویریوردی : « انسانه یالکز بشری ، انسان فانی یه یالکز کندی کی فانی شیلری دوشونوب درد ایدینمکی نصیحت ایدنلرک سوزینه اینانما مالیدر . خیر ، انسان کندی ممکن اولدیغنی قدر باقی قیلمق کرکدر . انسانه میسر اولان بقا نه درکه ! [۲] »

الحاصل بوکون فلسفه نک اک عالی قسملری و حتی بالذات فلسفه نک کندیسی علیهنه طرف طرف هجوم واقع اولمقله برابر : حالا سلاحنی الدن براقشیلردن دکلز . نفس انسانینک مطلق و غیرمتناهی یی تفکر ایتمک کی اک عالی امتیازی الدن آلینامیه جغه کمال قطعیتله معتقدز . کذلک فلسفه یه دها علمی و دها صحیح بر طریق توصل ادخال ایتمک

[۱] μόγης ὀφθεῖσα کوجلکله کورولور دیمکدر . عربیسی « لایکادیری » ، « لایکادلایعلم » کی بر ترکیب اولابیلیرکه « هان هان کورولمز ، بیلینمز » کی بر معنی افاده ایدیور .

[۲] ἐφ' ὅσον ἐνέχεται ἀθανάτισειν

ایستہین فکر جدیدك صرف ایتدیکی مساعیدن اورکنلردن ده دكلز . بالایه باقمقدن واز
 كچمكسزین دها آچیق كورمكه چالیشمغه امکان وارددر . زیرا نورك كلدیکی یر عالم
 بالادر . بناء علیه فلسفه یی مقوم اولان [Constituer] شیلرك هیچ برندن واز كچمیورز:
 عقل انسانی [Raison humaine] یه ، حكمت الهیه [Raison divine] یه ، حریت
 فلسفیه یه ، حریت سایه سنده تأسیس مبادی امکانه قائلز . بزه كوره حریت تفكر دعواسی
 [Cause] روحیه مذهبك [Spiritualisme] اصل كندی دعواسیدر . تفكر ك
 و آزاده سر اولماسی قدسیتندن نشأت ایدر . تفكر ماده نك اتفاق بر عرضندن [Accident
 fortuit] باشقه برشی دكلسه آلتون ویا شهوت كی ماده نك اعراض سائره سندن هرهانکی
 برینه قیمتجه تفوق ورجحانی نه دن اولسون؟ فكر كزی، مجبوریت و مقهوریت در كه سندن
 اقدیسز برسلطان مرتبه سنه چیقاردقدن صوكره اوكا هانکی صلاحیتله اسیر و خدمتكار
 معامله سی ایده بیلیرسكز؟ حریت تفكر ایله شرف نفس [Dignité d'esprit] تعبیرلری
 لاینفك ایکی تعبیردر . حاصلی : « بزه كوره فلسفه نفس حر علمیدر [La science de
 l'esprit libre] ، نفسك حر علمیدر . [La science libre de l'esprit] « دیوب سوزمزه
 ختام ویره لم .

مترجم : احمد نعیم

مؤلف : پول شرانه